

краевода фолклорист Димитър Лачков във вестник „Гайда“ от 1865 г.² За него споменава в изследванията си Кепов и Гълъбов³. След 1189 г. градът е споменат с името „Пернис“⁴. В периода на средните векове крепостта над него е „Перистеря“ („Перистица“), дала името на градеца в подножието му⁵. Описани са поселения в местностите Селището, Извора, Цинципарец, Гергевец, Мовроги, Перистица, Момица или Момино кале, Манастира, Стара Пастуша, Духова, Банова и Разсечена могила маркирани от първите им изследователи⁶.

Открояващ се културен паметник са 14 метровите руини на достигналия до нас мартирий от IV век от Христа т.н. „Червена църква“. С уникалните за времето си и характерни архитектурни форми, с части от помещения, обходни коридори, арки и сводове, разказващи за импозантността и величието ѝ. Със съхранените си стенописи от VI и XI, заедно с по-късните пристройки – баптистерий и параклис, потвърждават значимостта на сградата и по-късното ѝ предназначение⁷. Понастоящем, след реализиран проект с бенефициент МК и Община Перушица и с европейски средства днес можем да се наслаждаваме на представителността и великолепието ѝ и оставаме с надежда, че музейните специалисти ще обогатят и раздвижат още атрактивността ѝ като защитят и успешно реализират в настоящето популярността ѝ. От периода на Възраждането, от XVIII век са двете църкви

2 Лачков, Д. Кратко изследване на бившия град Драговец. 1866, Цариград, Гайда, III. №7. 112-115.

3 Кепов, И. Въстанието в Перушица 1876. 1931, Пловдив, 239-242. В: К. Гълъбов, цит. съч.

4 Златарски, В. История на българската държава през средните векове. 1972, С, III, 32-33. В: Велинов, А. Аспекти от историята на Перушица през XIII-XIV век. 2005, Перушица. Гласове от миналото, настоящето и бъдещето, Пловдив, 2005, ИМН, 5-6, 58-62. П. Делирадев, Принос към историческата география на Тракия, II, 1953, С., 278, 284.

5 Цончев, Д. Родопските крепости южно от Перушица. XXII-XXIV, 1948, ИБИД, С, 249. В: Христов, Д. Перушинският манастир „Св. св. Теодор Тирон и Теодор Стратилат“ в българската историческа книжнина. 2004, Перушица. Гласове от миналото, настоящето и бъдещето, Пловдив, 2006, ИМН, 7, 137-141.

6 Гълъбов, К. цит. съч., 290.

7 Бояджиев, С. Архитектура, първоначално предназначение и преустройства на Червената църква край Перушица. Археология. АИМ-БАН, С, 1998, № 1-2, 24-37 и Перушица. Гласове от миналото, настоящето и бъдещето, Пловдив, 2003, IV, 62-87. В: Панайотова, Д. Червената църква при Перушица. Опит за реставрация, С, 1956.